

УДК 65.012.8

ЗАГРОЗА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ІМПЕРАТИВНЕ ПОНЯТТЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКОЛОГІЇ МІКРОРІВНЯ

Козаченко Г.В.¹, Погорелов Ю.С.²

¹ д.е.н., професор, професор кафедри фінансів і банківської справи
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
м. Полтава, Першотравневий проспект, 24, 36011, Україна,
тел.: (050)-760-19-95, e-mail.: AVKozachenko2016@gmail.com, ORCID 0000-0002-8153-771X

² д.е.н., доцент, радник члена Рахункової палати України, Рахункова палата України,
м. Київ, вул. Коцюбинського, 7, 01601, Україна,
тел.: (050)-477-82-13, e-mail.: YSPogorelov@gmail.com,
ORCID 0000-0002-1192-874X, DOI : <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-161-170>

THREAT TO AN ENTERPRISE ACTIVITY AS AN IMPERATIVE NOTION IN ECONOMIC SECURITY STUDIES AT THE MICRO LEVEL

Kozachenko G.¹, Pogorelov Y.²

¹ doctor of sciences, professor, professor of department of finance and banking, Poltava national technical Yuri Kondratyuk University, Poltava, Pershotravnevij prospekt, 24, 36011, Ukraine,
tel.: (050)-760-19-95, e-mail.: AVKozachenko2016@gmail.com, ORCID 0000-0002-8153-771X

² doctor of sciences, assistant professor, adviser of member of Accounting chamber of Ukraine, Accounting chamber of Ukraine, Kyiv, Kotsyubinskogo str., 7, 01601, Ukraine,
tel.: (050)-477-82-13, e-mail.: YSPogorelov@gmail.com,
ORCID 0000-0002-1192-874X, DOI : <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-161-170>

Анотація. В економічній безпекології ключові позиції належать захисному підходу, імперативним поняттям якого у поясненні феномена економічної безпеки на макро-, мезо- та мікрорівні рівні є поняття «загроза». Проаналізовано наявні у вітчизняній науковій літературі визначення змісту поняття «загроза», за результатами чого виявлено їхні обмеження та недоліки. Відсутність чіткого визначення змісту цього поняття «загроза» позбавляє понятійно-категоріальний апарат економічній безпекології необхідної конкретики, звужує предметне поле дослідження, створює перепони у формуванні експлейнарного та методологічного базису економічної безпекології, призводить до помилкового ототожнення наслідків реалізації загроз та загроз, коли наслідки розглядаються як загрози діяльності підприємства, що, у свою чергу, зумовлює помилки у визначенні векторів та орієнтирів безпекозабезпечувальної діяльності на підприємстві. Загрозу діяльності підприємства пропонується розглядати як процеси та явища, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі його діяльності (у тому числі поведінка суб'єктів зовнішнього середовища), які за наявності певної комбінації умов та обставин у діяльності підприємства спроможні спричинити в ній зміни негативного характеру, різної локалізації та масштабу, наслідки яких переважною мірою є негативними. Розглянуто елементи поняття «загроза діяльності підприємства»: процеси та явища, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі діяльності підприємства, поведінка суб'єктів зовнішнього середовища; комбінації умов та обставини в діяльності підприємства (передумови для реалізації загрози, тобто до виникнення негативних змін в його діяльності), за наявності яких можливі актуалізація, розвиток та реалізація загроз діяльності підприємства; наслідки реалізації загрози в діяльності підприємства. Якщо в діяльності підприємства передумови для реалізації загрози відсутні, то процеси або явища у зовнішньому середовищі, як і зміна поведінки його суб'єктів залишаються індивідуальними стосовно підприємства. Якщо ж в діяльності підприємства наявні передумови для реалізації загрози (є відповідні умови), то процеси або явища у зовнішньому середовищі, поведінка суб'єктів зовнішнього середовища втрачають індивідуальний характер і перетворюються на загрозу. Зміни негативного характеру в діяльності підприємства, що відбулися або відбуваються, тобто є помітними, є наслідками повної або часткової реалізації загроз.

Ключові слова: економічна безпекологія, захисний підхід, загроза, реалізація, визначення поняття, наслідки, зміни.

Формули: 0, рис.: 4, табл.: 1, бібл.: 14

Annotation. Protective approach plays the dominative role in economic security studies. One of imperative notions in such approach is notion of "threat" while considering phenomenon of economic security at macro-, meso- and microlevel. There are existing in domestic science sources definitions of content of "threat" notion analyzed.

Limitations and imperfections of existing definitions are considered because of made analysis. Absence of clear identification of content of notion "threat" cause to some negative consequences. Such consequences are deprivation of thesaurus of economic security studies of the necessary accuracy, narrowing subject field of research, resistance in making explanatory and methodological basis of economic security studies, false consideration of consequences of threats implementation as directly threats when consequences are considered as threats to the enterprise activity that causes to mistakes in defining vectors and benchmarks of security-providing activity at the enterprise. It is suggested to consider threat to the enterprise activity as processes and phenomena in external and internal environment of the such activity (including behavior of subjects of external environment) in case of some combination of conditions and circumstances in the enterprise activity that can stimulate changes with negative character, diverse localization and scale. It is obvious that such negative changes have negative consequences. Elements of notion "threat to the enterprise activity" are considered. Such elements are processes and phenomena in external and internal environment of the enterprise activity; behavior of subjects of external environment; combinations of conditions and circumstances in the enterprise activity (preconditions for implementing the threat namely to occurrence of negative changes in such activity) that cause to actualization, development and implementing threats in the enterprise activity; consequences of implementation of threats in the enterprise activity. In case of absence preconditions of implementing threat in the enterprise activity processes and phenomena in external environment both changing behavior of subjects of external environment remain indifferent concerning the enterprise. If preconditions of implementing threat in the enterprise activity exist then processes and phenomena in external environment both behavior of subjects of external environment lose indifferent character and become a threat for the enterprise activity. Negative changes in the enterprise activity that have taken place or are taking place can be considered as consequences of complete or partial implementation of threats.

Key words: *economic security studies, protective approach, threat, implementation, notion definition, consequences, changes.*

Formulas: 0; fig.: 4, tabl.: 1, bibl.: 14

Постановка проблеми. Сьогодні в економічній безпекології ключові позиції належать захисному підходу, імперативним поняттям якого у поясненні феномена економічної безпеки на макро-, мезо- та мікрорівні рівні є поняття «загроза». Чітке визначення змісту цього поняття необхідне, перш за все, для уточнення понятійно-категоріального апарату економічній безпекології, адже це поняття є реперним у визначенні інших понять захисного підходу – «захист» та «захищеність».

Дотепер понятійно-категоріальний апарат економічній безпекології остаточно не сформований, що позбавляє його необхідної конкретики, звужує предметне поле дослідження, створює перепони у формуванні експлейнарного та методологічного базису економічної безпекології, перешкоджає становленню та розвитку безпекозабезпечувальної діяльності на підприємстві, в якій мають операціоналізуватися концепти системи знань про його економічну безпеку, ускладнює ідентифікацію загроз діяльності підприємства через відсутність критеріїв їхнього розпізнавання. Відсутність чіткого визначення змісту поняття «загроза» призводить до помилкового ототожнення

наслідків реалізації загроз та загроз, коли наслідки розглядаються як загрози діяльності підприємства, що, у свою чергу, зумовлює помилки у визначенні векторів та орієнтирів безпекозабезпечувальної діяльності на підприємстві. Через це ресурси та час не витрачаються на своєчасне виявлення потенційних загроз, їхнє відвернення, нейтралізацію та попередження їхнього розвитку, а лише на усунення наслідків, що вже настали в результаті реалізації певних загроз. Саме упущений час в ідентифікації загроз є однією з передумов їхньої актуалізації та розвитку, в результаті чого потенційні загрози перетворюються на реальні та реалізуються.

Намагання визначити зміст поняття «загроза» та споріднених з ним понять «ризик» та «небезпека» має місце у численних публікаціях з проблематики економічної безпекології (наприклад, [1, 2, 3]). Проте саме постійна увага до цього питання свідчить про незакінченість спроб визначити з певною мірою точності зміст поняття «загроза» і необхідність продовження уточнення понятійно-категоріального апарату економічної безпекології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науковій літературі спроби надати визначення змісту поняття «загроза» сьогодні численні. У найтипівших з них загроза розглядається як:

- найконкретніша і безпосередня форма небезпеки або сукупність умов і факторів, що створюють небезпеку [4];

- чинник, вплив якого може призвести до негативних наслідків (шкоди, небажаних змін у стані об'єкта, неможливості реалізувати інтереси та ін.) [5];

- небезпека на стадії переходу з можливості у дійсність з встановленням причинно-наслідкового ланцюжку, за яким небезпека є джерелом загрози [6];

- наслідок небезпеки у вигляді об'єктивізованого чинника потенційно негативної дії [7];

- реальна можливість впливу дії навмисного чи ненавмисного характеру, що порушує стійкість функціонування підприємства, наносить матеріальну або/та нематеріальну шкоду, яка призводить до відхилень від стратегії [8];

- дія дестабілізуючих природних чинників та/або суб'єктивних, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією та порушенням законів і норм, що може спричинити потенційні або реальні втрати для організації [2];

- певна подія, що впливає на діяльність суб'єктів господарювання [9].

За результатами аналізу наявних у вітчизняній науковій літературі визначень змісту поняття «загроза» доцільні такі висновки.

У наявних визначеннях однозначно визнано її негативний вплив на діяльність підприємства та виникнення в ній через такий вплив негативних наслідків.

Спостерігається спроба пояснити зміст поняття «загроза» з використанням споріднених понять «ризик» або «небезпека» (наприклад, [4,6,7,10,11]). Проте, як зауважено у [1], незважаючи на семантичну схожість та навіть спорідненість понять «ризик», «небезпека» та «загроза», очевидно, що вони

визначають різні характеристики впливу негативних чинників на об'єкт економічної безпеки і заподіяння йому шкоди. Тим більш, що дотепер немає усталеної єдності думок в економічній безпекології щодо змісту понять «ризик» та «небезпека».

Спектр визначень змісту поняття «загроза» різноманітний і залежить від концептуальних і практичних завдань конкретних досліджень, що є виявом епістемологічного контекстуалізму, за яким, як показано у [12], заперечується (або, як мінімум, ставиться під сумнів), наявність якоїсь однієї позиції, одного напрямку, однієї відповіді на традиційні або нові запитання. Проте використання контекстуального підходу доречно у тісному зв'язку з іманентним підходом (або іманентною логікою), яка дозволяє виявити внутрішню суть поняття «загроза», чого поки ще не спостерігається.

Більшості наявних визначень змісту поняття «загроза» бракує переконливого обґрунтування, наслідком чого є розпливчатість формулювання. Звертає на себе увагу загальний характер наявних визначень. Зрозуміло, що для опису предмета дослідження спочатку мають використовуватися поняття у загальному вигляді, які потім мають конкретизуватися стосовно цього предмета. Але, як правило, зміст поняття «загроза» у подальшому не уточнюється (наприклад, стосовно об'єктів економічної безпеки макро-, мезо- та мікрорівня).

Отже, надані висновки свідчать про необхідність подальшого детального вивчення змісту поняття «загроза», зокрема в економічній безпекології мікрорівня.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розкриття змісту поняття «загроза діяльності підприємства» в економічній безпекології мікрорівня.

Виклад основного матеріалу дослідження. За результатами проведених досліджень загрозу діяльності підприємства пропонується розглядати як процеси та явища, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі

його діяльності (у тому числі поведінка суб'єктів зовнішнього середовища), які за наявності певної комбінації умов та обставин у діяльності підприємства спроможні спричинити в ній зміни негативного характеру, різної локалізації та масштабу, наслідки яких переважною мірою є негативними (рис. 1).

У пропонованому визначенні поняття «загроза діяльності підприємства» потребують детальнішого розгляду такі його елементи:

- процеси та явища, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі діяльності підприємства, поведінка суб'єктів зовнішнього середовища, і розглядаються як потенційні джерела загроз (рис. 2, табл. 1);

комбінації умов та обставини в діяльності підприємства (передумови для реалізації загрози, тобто до виникнення негативних змін в його діяльності), за наявності яких можливі актуалізація, розвиток та реалізація загроз діяльності підприємства;

- наслідки реалізації загрози в діяльності підприємства.

Процеси та явища, що виникають і набувають актуальності у зовнішньому середовищі, загалом за своєю природою стосовно діяльності підприємства є індиферентними та безсуб'єктивними. Але в діяльності підприємства можуть мати місце певні умови, обставини або ситуації, наявність яких спричиняє вплив негативного характеру цих процесів та явищ, тобто створює передумови для перетворення індиферентних за своєю природою процесів та явищ зовнішнього середовища на загрози діяльності підприємства.

Рис. 1. Складові визначення поняття «загроза діяльності підприємства»

Рис. 2. Джерела потенційних загроз діяльності підприємства

Передумови для реалізації загрози (або загроз) діяльності підприємства утворюються як комбінації умов, процесів та обставин суб'єктивного та об'єктивного характеру у внутрішньому середовищі підприємства. У цих комбінаціях вплив однієї умови (ситуації або процесу) може посилювати (або гальмувати) вплив інших, тобто виступати як їхній каталізатор або інгібітор. Такі комбінації у внутрішньому середовищі підприємства численні і можуть швидко змінюватися завдяки зміні елементів комбінації та їхньої ролі (домінуюча, другорядна та ін.). Якщо б йшлося про одну комбінацію умов, процесів та обставин у внутрішньому середовищі підприємства, то її достатньо легко можна виявити, вивчити її структуру, знайти способи управлінського впливу на її елементи. Але у кожний конкретний момент часу таких комбінацій може бути багато, що, власне, і визначає вимогу оперативності до

безпекозабезпечувальної діяльності підприємства.

Наприклад, здешевлення гривні до долару або євро загалом не є загрозою діяльності підприємства, що поставляє продукцію (роботи, послуги) на національний ринок, не використовує імпортні матеріали, сировину або комплектуючі, як й їхні постачальники, але є безпосередньою загрозою діяльності підприємств-імпортерів. В даному прикладі умовою, наявність якої позбавляє індиферентності зміну курсу гривні, є зовнішньоекономічна діяльність підприємства.

Передумови для реалізації загрози діяльності підприємства можуть формуватися за певними закономірностями (які на перший та невимогливий погляд складно помітити) або мати штучний характер (рис. 3).

Процеси та явища, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі діяльності підприємства і за певних умов можуть становити загрозу діяльності підприємства

Характерні ознаки	Зовнішнє середовище	Внутрішнє середовище
Причини виникнення	Дія ринкових законів та механізмів, глобальні тенденції та процеси у світовій економіці.	Помилковість, неякісна реалізація, неадекватність, принципова невиконаність прийнятих управлінських рішень або дії персоналу підприємства.
Відношення до діяльності підприємства	Індиферентність (нейтральність) процесів та явищ, оскільки вони не переслідують безпосередню мету викликати зміни негативного характеру в діяльності підприємства.	Відносна індиферентність (нейтральність) процесів та явищ, оскільки деякі з них навмисно спрямовані на порушення внутрішнього середовища.
Суб'єктність	Безсуб'єктні, а тому не можуть контролюватися підприємством (часто навіть державою).	Суб'єктні, а тому переважною мірою контрольовані менеджментом підприємства. Неконтрольованість має штучний характер і є наслідком неефективного менеджменту.
Приклади	Зміна курсу гривні до іноземних валют, інфляція, виникнення дефіциту ресурсів деяких видів, глобалізаційні процеси, дизруптивні інновації та ін.	Невідповідність стану виробничої бази підприємства наявним технологіям, дезорганізація діяльності та управління підприємством.

Підприємство не завжди може протистояти формуванню таких передумов через відсутність ресурсів або часу, неякісний менеджмент, відсутність безпекозабезпечувальної діяльності.

Крім різноманітних безсуб'єктних процесів та явищ у зовнішньому середовищі діють суб'єкти, що прямо або опосередковано взаємодіють з підприємством, а тому впливають на його діяльність.

Іноді такий вплив є позитивним, тобто викликає в діяльності підприємства зміни позитивного характеру. Але частіше такі зміни мають негативний характер, тобто поведінка суб'єктів зовнішнього середовища (або її зміна) становить загрозу діяльності підприємства.

До суб'єктів зовнішнього середовища діяльності, чиї дії можуть становити загрозу (тобто викликати зміни негативного характеру) діяльності

підприємства, належать споживачі, постачальники, конкуренти, суб'єкти ринкової інфраструктури (банки, біржі, страхові компанії тощо), держава, конкуренти.

Дії суб'єктів зовнішнього середовища підприємства за певним винятком не передбачають нанесення шкоди його діяльності, тобто не переслідують мету викликати в ній зміни негативного характеру, а спрямовані переважною мірою на задоволення власних інтересів або інтересів держави. При цьому суб'єкти зовнішнього середовища іноді усвідомлюють, що інші підприємства внаслідок їхніх дій можуть понести економічні втрати. Проте задоволення власних інтересів переважає, що є природним.

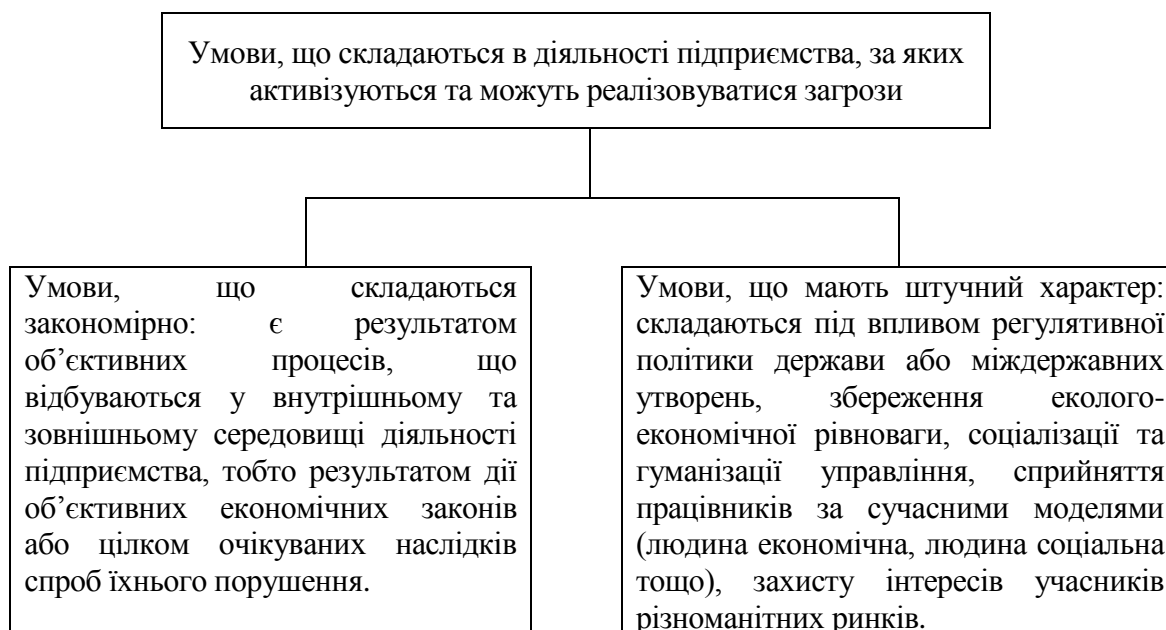

Рис. 3. Умови в діяльності підприємства, за яких активізуються та можуть реалізовуватися загрози

Саме незбіг інтересів підприємства з інтересами суб'єктів його зовнішнього середовища є суттєвою загрозою його діяльності: якщо інтереси підприємства не збігаються з інтересами суб'єктів його зовнішнього середовища, то в діяльності підприємства неминуче виникатимуть зміни негативного характеру, що є виявом реалізації загрози.

Відмітною рисою процесів та явищ, що складаються у зовнішньому середовищі діяльності підприємства, а також поведінки суб'єктів, що з ним взаємодіють, є їхня постійна змінюваність. Через це ті процеси або явища, що ще учора становили серйозну потенційну загрозу діяльності підприємства, сьогодні втрачають своє значення. Останнім часом швидкість змін постійно збільшується, головними характеристиками зовнішнього середовища діяльності підприємства є висока невизначеність, що посилює значення для забезпечення економічної безпеки підприємства його безпекозабезпечувальної діяльності.

Джерелом загрози діяльності підприємства у внутрішньому середовищі переважною мірою є неякісний менеджмент, що призводить до дезорганізації управління та неадекватності і запізнення прийняття та реалізації управлінських рішень процесам та явищам у зовнішньому середовищі, та дії персоналу (рис. 4).

Управлінські рішення, прийняті на підприємстві, можуть: бути помилковими (через брак якісної інформації або низьку кваліфікацію керівників підприємства); несвоєчасно реалізовані через "пориви" комунікацій на підприємстві (прийняті керівництвом рішення не доведені або несвоєчасно доведені до виконавців або прийняті рішення на вищому рівні не трансформовані у конкретні завдання структурних підрозділів підприємства та посадових осіб); бути невиконуваними через неадекватність стану зовнішньому середовища, невідповідність кваліфікації працівників підприємства складності та встановленим термінам виконання рішень або відсутність відповідного ресурсного забезпечення.

Рис. 4. Процеси та явища у внутрішньому середовищі підприємства як загрози його діяльності

У внутрішньому середовищі діяльності підприємства загрози виникають і через дії персоналу, які можуть бути:

- навмисними (наприклад, свідомо передача стороннім особам комерційної таємниці підприємства);
- ненавмисними (наприклад, допущені помилки та прорахунки, невірне оцінювання ситуації через низьку кваліфікацію працівників або вияв особистісних якостей працівників (та ж сама передача стороннім особам комерційної таємниці підприємства може статися через намагання працівника підприємства продемонструвати свою обізнаність у справах підприємства).

Докладніше дії персоналу, що сприяють формуванню та реалізації загрози діяльності підприємства, представлено у [13, 14].

Якщо в діяльності підприємства передумови для реалізації загрози відсутні, то процеси або явища у зовнішньому середовищі, як і зміна поведінки його суб'єктів залишаються індивідуальними

стосовно підприємства. Тоді діяльність підприємства є квазі-безпечною, тобто діяльність відбувається за відсутності загроз (точніше, видимих загроз). Хоча очевидно, що абсолютно безпечною діяльність підприємства бути не може. Діяльність підприємства будь-якого виду потенційно небезпечна, оскільки здійснюється у середовищі, в якому відбуваються численні процеси, спостерігаються різноманітні явища, які у будь-який момент часу можуть перетворитися на загрози. Причому, передбачити цей момент часу дуже складно.

Якщо ж в діяльності підприємства наявні передумови для реалізації загрози (є відповідні умови), то процеси або явища у зовнішньому середовищі, поведінка суб'єктів зовнішнього середовища втрачають індивідуальний характер і перетворюються на загрозу. Зміни негативного характеру в діяльності підприємства, що відбулися або відбуваються, тобто є помітними, є

наслідками повної або часткової реалізації загроз. Прикладами наслідків реалізації загроз діяльності підприємства є:

- погіршення ринкової позиції підприємства через витіснення підприємства конкурентами, зменшення обсягів реалізації продукції через скорочення поставок сировини та матеріалів постачальниками;

- зменшення поставок продукції на експорт через невчасність або неможливість переходу на стандарти зарубіжних країн;

- зменшення прибутку підприємства через збільшення витрат на виробництво та реалізацію продукції, що зумовлено додатковими вимогами споживачів;

- відтік з підприємства кваліфікованих кадрів через невисоку заробітну плату та відсутність офіційного оформлення;

- погіршення умов діяльності через дії держави (наприклад, підвищення ставки податку на прибуток або уведення нових податків).

Реалізацію загрози можна до деякої міри попередити, якщо своєчасно внести превентивні зміни до діяльності підприємства, тобто своєчасно перешкодити формуванню у внутрішньому середовищі передумов для реалізації загрози. На процеси та явища, що відбуваються у зовнішньому середовищі, на поведінку партнерів та держави підприємство вплинути не може, а ось внесення відповідних змін, які спрямовані на забезпечення адекватності внутрішнього середовища стану зовнішнього, своєчасне розпізнання загроз та оцінювання наявності передумов для їхньої реалізації є головними завданнями безпекозабезпечувальної діяльності підприємства.

Висновки. Абсолютно безпечних умов для діяльності підприємства не існує, завжди є загрози, які або приховані, або фахівці підприємства не спроможні їх ідентифікувати. Загроза діяльності підприємства може набути реального характеру, якщо:

в діяльності підприємства сформувалися умови, за яких процеси та явища у зовнішньому середовищі, поведінка його окремих суб'єктів можуть спричинити зміни негативного характеру;

в підприємства немає дієвих способів захисту від змін негативного характеру або підприємство з якихось причин не використовує такі способи (наприклад, через відсутність кваліфікованих фахівців з економічної безпеки, відсутність необхідних ресурсів або через зневажливе ставлення керівництва та власників підприємства до забезпечення його економічної безпеки) або вибрані способи захисту неефективні через невідповідність масштабу реалізації загрози її наслідкам або невірне застосування.

Загроза діяльності підприємства не виникає зненацька, а негативний вплив її реалізації не є миттєвою подією. Тому доцільно розглянути природу загрози діяльності підприємства, причини її виникнення та розвиток з позицій процесного підходу, що становить новий напрям досліджень загроз в економічній безпекології мікрорівня.

Література:

1. Бойко І. В. Дефініції «ризик», «загроза», «небезпека» як об'єкти наукових досліджень у напрямі економічної безпеки підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2017. Вип. 5(05). С. 94-98.
2. Маркіна І. А., Потапюк І. П. Загрози економічній безпеці підприємства: теоретичний аспект. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: економічні науки*. 2017. №33. С. 130-137.
3. Христенко Л. М. Управління витратами на забезпечення економічної безпеки підприємства : кол. монографія; в 3 т. Т. 3. Полтава : ПолтНТУ, 2019. С. 315-359.
4. Олейникова Е. А. Основы экономической безопасности. Государство, регион, предприятие, личность. Москва : «Бизнес-школа «Интел-синтез», 1997. 288 с.
5. Овчаренко Є. І. Система Економічної безпеки підприємства: формування та цілепокладання : монографія. Лисичанськ : ПромЕнерго, 2015. 483 с.
6. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : монографія. Луганськ : СНУ ім. В. Даля., 2011. 400 с.
7. Рудніченко Є. М. Загроза, ризик, небезпека: сутність та взаємозв'язок із системою економічної

безпеки підприємства. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. 2013. № 25 (1). С. 188–195.

8. Минаев Г. А. Безопасность организации : учебник. Київ : КНТ, 2009. 440 с.

9. Мігус І. П., Лаптев С. М. Необхідність розмежування понять «загроза» та «ризик» при діагностиці економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Ефективна економіка*. 2011. № 12. URL: www.economy.nayka.com.ua/.

10. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємства України: стратегія та механізми зміцнення : монографія. Львів : Арал, 2008. 384 с.

11. Пекін А. В. Економічна безпека підприємств як економіко-правова категорія. *Економіст*. 2007. № 8. С. 23–25.

12. Каримов А. Р. Контекстуалізм, скептицизм, прагматика. Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. *Вопросы теории и практики*. 2013. № 6 (32). Ч 2. С. 71-76.

13. Черкасова С. О., Суховєєва А. С. Методичні засади управління процесом забезпечення інтелектуально-кадрової складової економічної безпеки підприємств. *Молодий вчений*. 2018. № 1 (53). С. 1016-1021.

14. Мігус І. П. Створення системи управління кадровою безпекою на підприємстві. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2018. № 4 (52). С. 213-221.

Reference:

1. Boyko, I. V. (2017) "Definition of "risk", "threat", "danger" as objects of scientific research in the direction of economic security of the enterprise", *Pryazovs'kyi ekonomichnyi visnyk*, Vol. 5(05). С. 94-98.

2. Markina, I. A. Potapuk, I. P. (2017) "Threats to the economic security of the enterprise: the theoretical aspect", *Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu. Seriya: ekonomichni nauky*, №33. p. 130-137.

3. Khristenko, L. M. (2019) *Upravlinnya vytratamy na zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva* [Management of expenses for ensuring economic safety of the enterprise], PoltNTU, Poltava, Ukraine.

4. Oleynikova, E. A. (1997) *Osnovy ekonomicheskoy bezopasnosti. Gosudarstvo, region, predpriyatiye, lichnost'*. [Basics of economic security. State, region, enterprise, person], Moscow, Russia.

5. Ovcharenko, Y. I. (2015) *Systema Ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva: formuvannya ta tsilepokladannya* [The system of economic security of the enterprise: formation and goal-setting], PromEnerg, Lisichansk, Ukraine.

6. Lyashenko, O. M. (2011) *Kontseptualizatsiya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpryyemstva* [Conceptualization of management of economic safety of the enterprise], SNU im. V. Dalya., Lugansk, Ukraine.

7. Rudinchenko, E. M. (2013) "Threat, risk, danger: the essence and interrelation with the system of

economic security of the enterprise", *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*, № 25 (1). p. 188–195.

8. Minaev, G. A. (2009) *Bezopasnost' organizatsii* [Security organization], KNT, Kyiv, Ukraine.

9. Mihus, I. P. Laptiev, S. M. (2011) "The need to distinguish the concepts of "threat" and "risk" in the diagnosis of economic security of economic entities", *Efektivna ekonomika*, № 12. Available at : www.economy.nayka.com.ua/.

10. Vasylytsiv, T. H. (2008) *Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva Ukrayiny: stratehiya ta mekhanizmy zmitsnennya* [Economic Security of Ukraine's Entrepreneurship: Strategy and Strengthening Mechanisms], Aral, Lviv, Ukraine.

11. Pekin, A. V. (2007) "Economic security of enterprises as an economic and legal category", *Економіст*, № 8. p. 23–25.

12. Karimov, A. R. (2013) "Contextualism, skepticism, pragmatics. Historical, philosophical, political and legal sciences, cultural studies and art history", *Voprosy teorii i praktiki*, № 6 (32). P. 2. p. 71-76.

13. Cherkasova, S. O. Sukhovyyeva, A. S. (2018) "Methodical principles of management of the process of providing intellectual and personnel components of economic security of enterprises", *Molodyy vchenyy*, № 1 (53). p. 1016-1021.

14. Mihus, I. P. (2018) "Creation of personnel security management system at the enterprise", *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, № 4 (52). p. 213-221.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2019 р.